

ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ЇЇ СТРУКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Тарасов Дмитро Ігорович,
здобувач вищої освіти, магістр
соціально-психологічного факультету
dimatarasov2001@ukr.net

Стахова Ольга Олександрівна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти
stakhova.ol@gmail.com
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, Україна

Оновлення системи освіти передбачає перегляд змісту навчання та розвиток у школярів соціальних навичок, які допоможуть їм вирішувати різні завдання у повсякденному, соціальному й професійному житті. У зв'язку з цим, перед педагогами, психологами, соціальними працівниками постає складне завдання – формування соціальної компетентності підростаючого покоління. Утім, як показав проведений нами аналіз наукових джерел, зокрема праць Л.О. Варяниці [1], М.В. Гончарової-Горянської [2], М.О. Докторович [3], Л.М. Кулакової [4], І.О. Ніколаєску [5], Р.Л. Скірко [6], Т.М. Смагіної [7], О.В. Юрченко [8] та ін., проблема формування елементів соціальної компетентності є актуальною та складною.

Вперше поняття «соціальна компетентність» було введено до наукового обігу німецьким дослідником Г. Ротом, який розглядав її як один із проявів загальної людської компетентності, що визначає взаємодію між людьми [6].

За словами О. Ніколаєску, соціальна компетентність охоплює процес і результат вивчення й використання особистістю соціально-культурного досвіду через її діяльність і спілкування. Це включає в себе уміння вирішувати проблеми, брати на себе відповідальність, проявляти ініціативу та активність у спільній роботі, уникати конфліктів й вирішувати їх, бути толерантним та виявляти співчуття в складних ситуаціях [5].

Погляди, співзвучні вищезазначеним, відображені й у науковому доробку

Т.М. Смагіної, яка у структурі соціальної компетентності виділяє наступні компоненти:

1) знаннєвий компонент. Ця складова включає в себе розуміння та знання про суспільство, суспільні закони, правила комунікації й основи співпраці з іншими людьми. Важливою частиною цього компонента є також уміння правильно вирішувати конфліктні ситуації.

2) ціннісний компонент. Даний компонент включає в себе здатність відчувати власну гідність і цінність, сприймати співробітництво як важливу

цінність. Також важливо бути принциповим, толерантним, усвідомлювати необхідність захищати власні права та інтереси, не порушуючи при цьому права інших осіб.

3) поведінковий компонент. Його змістом є вміння застосовувати ефективні стратегії спілкування в залежності від конкретної ситуації. Крім цього, це вміння емоційно налаштовуватися на спілкування з іншими та продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групах і командах [7].

У свою чергу, Л.О. Варяниця, розкриваючи особливості структурної організації соціальної компетентності молодших школярів, виокремила наступні її елементи:

1) емоційно-ціннісний елемент. Цей елемент включає в себе вміння розуміти власні емоції й реагувати на емоційні вирази однолітків. Важливо мати адекватну емоційну реакцію на інших і керувати своїми емоціями.

2) соціально-когнітивний елемент. До його складу входять обізнаність із соціальними нормами та законами суспільства, а також володіння навичками побудови безконфліктних стосунків. Це важливо для успішної інтеграції в суспільство та взаємодії з іншими людьми.

3) комунікативний елемент. Включає в себе сформованість умінь обирати адекватні способи спілкування з однолітками та дорослими. Це також передбачає виявлення індивідуальності у мовленнєвій комунікації.

На думку Л.О. Варяниці, вищевказані елементи соціальної компетентності допомагають учням в успішній взаємодії з оточуючими та є важливими для їх розвитку й соціальної адаптації [1].

Структура соціальної компетентності, розроблена М.О. Докторович, представлена такими її компонентами:

1) когнітивно-ціннісний компонент. Цей компонент визначається наявністю знань, соціальних уявлень, системи цінностей особистості та розуміння соціальної дійсності. Включає в себе усвідомлення соціальних норм і цінностей.

2) емоційно-мотиваційний компонент. Оцінює емоційне ставлення особистості до соціуму та мотиви її діяльності. Цей компонент розглядає роль емоцій і мотивації у соціальній взаємодії.

3) інтерактивно-комунікативний компонент. Цей аспект включає в себе здійснення продуктивної комунікації з індивідами та групами, а також виконання різних ролей у процесі комунікації. Він охоплює вміння взаємодіяти з іншими й виконувати соціальні ролі.

4) поведінково-діяльнісний компонент. Цей компонент стосується ціннісного ставлення до соціуму через поведінку та діяльність. Він враховує те, які дії й активності здійснює особистість у соціальному контексті [3].

Як бачимо, прояви соціальної компетентності, що сприяє успішній взаємодії особистості з соціумом і містить знання, уміння та навички суспільної поведінки та діяльності, є настільки різноманітними, що між авторами існують певні протиріччя щодо її структурної організації. Однак, узагальнюючи дослідження науковців, можна визначити когнітивну, афективну та поведінкову

складову соціальної компетентності, які у тісній взаємодії сприяють адаптації особистості в соціальному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Варяниця Л.О. Дитяча субкультура як фактор соціалізації молодшого школяра в навчально-виховному процесі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. Луганськ, 2006. 23 с.
2. Гончарова-Горяньська М.В. Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів. *Рідна школа*. Київ, 2014. № 7-8. с. 72.
3. Докторович М.О. Формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. Київ, 2007. 20 с.
4. Кулакова Л.М. Формування соціальної компетентності молодших школярів в умовах освітньо-виховного процесу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»*. Острог, 2022. № 14. С. 65-69.
5. Ніколаєску О.І. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів: науково-методичний посібник. Черкаси, 2014. 76 с.
6. Скірко Р.Л. Формування соціальної компетентності майбутніх практичних психологів у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2010. 250 с.
7. Смагіна Т.М. Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема. *Вісник Житомирського державного університету*. Житомир, 2010. Вип. 50. С. 138-142.
8. Юрченко О.В. Основи формування соціальної компетентності молодших школярів: практичний довідник. Умань, 2017. 250 с.